

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2014/4.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[K] **DE KUNSTENAAR ALS MONOMANE JAGER.
HET WERK VAN BART LODEWIJKS**

Bart Lodewijks (*1972, Beuningen) strijkt ergens neer, alleen gewapend met een stevige liniaal en een doos krijt. Dat is het beeld dat door de jaren is ontstaan van de Nederlandse kunstenaar die keer op keer een omgeving “be-tekent”, of het nu het wegdek, een façade, een huizenrij of bij uitbreiding een hele wijk betreft. Hij deed dat nog eind 2013 in de Zuidstraat en de Stalingradlaan, hartje Brussel, in opdracht van de Kunstbank. In 2014 is hij al aan de slag geweest in de Londense kunsthall Whitechapel en hij “infiltrert” voor het derde jaar achtereenvolgens in een verwaarloosde wijk in de Ierse kustplaats Sligo, een opdracht van kunstencentrum The Model. Straks wacht een voor zijn doen apart project in privéwoningen aan de kust in samenwerking met galerie Emergent in Veurne. De afgelopen tien jaar heeft deze kunstenaar met zijn doortastendheid vele harten en geesten voor zich gewonnen, in de kunstwereld, maar zeker ook daarbuiten.

Krijt is dus zijn materiaal, gewoon schoolkrijt. Het is van iedereen, organisch en afwasbaar. In combinatie met een uit de kluiten gewassen meetlat (met ingebouwde waterpas) trekt hij de straat op om zijn lineaire tekeningen in de publieke ruimte aan te brengen. Het zijn symmetrische patronen in steeds wisselende formaties, die op zichzelf kunnen staan, of divergeren, maar ook steeds verwijzen naar de architecturale omgeving waarin ze ontstaan en variëren in perspectiefwerking. Eender waar je dit samenspel van krijtlijnen opmerkt, ontsnapt er een aha-gevoel: daar is hij weer.

Bart Lodewijks, *Porto Drawing*, 2006, Culturgest, Portugal, Foto Huig Bartels.

Lodewijks krijttekeningen functioneren op het eerste gezicht als een “tag”, een teken van “hier ben ik”, dit is mijn signatuur, maar ze hebben niets te maken met graffiti. Zijn tekeningen overstijgen moeiteloos het statuut van louter handtekening, want al is een krijttekening van nature niet bestemd voor de eeuwigheid (de regen wast haar na verloop van tijd weg), toch laat zijn werk een echt spoor na. Ziehier de paradox.

Dat “spoor” krijgt in het geval van Bart Lodewijks vele invullingen. Het is wat van zijn werkproces achterblijft in de hoofden van de mensen: zowel in de beleving van wat er nog is als in de herinnering wanneer het fysieke spoor al is vervaagd. Het proces is wat zich afspeelt in de driehoek van de act van het tekenen, de sociale interactie met de omgeving waar hij werkt en de mentale verwerking in zijn geschriften.

Wat nu zo vanzelfsprekend lijkt, is het gevolg van een parcours dat op klassieke wijze begon. In de periode 1990-1998 bekwaamde Lodewijks zich in het schilderen aan de kunstacademie in Breda, het Piet Zwart Instituut in Rotterdam en het Sandberg

Instituut in Amsterdam. Maar hij bleef naar eigen zeggen zitten met een onvoldaan gevoel bij de evolutie van zijn werk. De zoektocht naar een eigen stijl stakte in het schildersatelier. De fascinatie voor tekenen, als kind al in hem verankerd, bleef, net als later de fascinatie voor architectuur.

Eenzelfde gevoel van onvoldaanheid ervoer hij tijdens de opnames van VPRO-documentaires in onder andere Bosnië. “De dominantie van de camera” (zijn bewoordingen) en alle bijbehorende stress om er op het juiste moment “bij” te zijn, liet Lodewijks begin vorig decennium achter zich. Hij pikte bij het maken van documentaires wel de drang op om een spoor achter te laten in het sociale weefsel en om op het juiste moment in een plek te kunnen binnendringen.

Een meerjarige residentie (2000-2003) in het Schotse Glasgow bracht een klik teweeg, een catharsis zo je wil. Lodewijks zocht er de openbare ruimte op, waar hij consequent op het wegdek begon te tekenen. Het begin van zijn kleine “concrete utopia” langs diverse plekken, waar later even diverse verhalen en tekeningen zouden ontstaan. Hij werkte

Bart Lodewijks, *Sligo Drawing*, 2012, 2013, 2014, *The Model*, Ierland, Foto Bart Lodewijks.

langdurig in Lissabon en Porto, in Rio, in Willemstad en in volksbuurten in Ronse, Genk en Aalst. Zijn het meest tot de essentie doorgedreven project (2008-2010) voerde hij uit in de Moscou-wijk in Gent, in opdracht van het S.M.A.K, waaruit in 2012 een nieuwe opdracht volgde in het kader van het Gentse kunstenfestival TRACK. Dat project is beschreven in het zorgvuldig gedocumenteerde boek *Onvergetelijke buurt* (Roma Publishers, 2010), met foto's en teksten van de kunstenaar zelf. Als je wilt weten wat deze kunstenaar drijft en hoe zijn werk functioneert, is dit aanbevolen lectuur.¹

Een ander, zeer verhelderend referentiewerk is het 227 pagina's tellende *Heimwee naar krijt*. *Over de kronkelige weg naar krijttekeningen in Vlaanderen en Rio de Janeiro* uit 2014, verschenen in de essayreeks van het Mondriaan Fonds.² Je verneemt er weinig over de plaats die hij zichzelf in de recente kunstgeschiedenis toedicht, maar des te meer over hoe zijn werk in de praktijk, *on the field*, tot stand komt. In tegenstelling tot vele beeldende kunstenaars is Lodewijks ook een begenadigd schrijver en ziet hij zijn geschriften – iets tussen dagboek en bespiegeling in – echt als een

onlosmakelijk deel van zijn oeuvre, naast het nemen van foto's als residu. Het neerschrijven van zijn ervaringen is een consequent ritueel, een noodzaak.

Lodewijks is in de eerste plaats een ambachtsman. Alles is instant, snel en accuraat, intuïtief en met de hand. En hij is een jager op zoek naar een prooi. Die prooi bestaat uit “betekenbare” panden, vanbuiten en vanbinnen. Of het nu gaat om de eigendommen van de sociale woonmaatschappij in Genk, een moskee in Ronse of een plein voor een kathedraal in Rio, elke “tekendaad” is het gevolg van tactisch onderhandelen en een groot psychologisch inzicht bij de maker. Niet vanzelfsprekend als er iemand met een ladder voor je deur staat en beleefd vraagt of hij op je gevel mag tekenen, laat staan *in* je woning. Ook tegenslagen zijn zijn deel. Lodewijks beschrijft minutieus, empathisch en met humor de weg naar de realisatie van een prachtige in lineaire krijttekeningen gehulde straat of wijk. Een proces van maanden, soms langer. Hilarisch is zijn thrillerachtige relaas van hoe hij dan toch in die mysterieuze artnouveauvilla binnen raakt of eindelijk op de schutterstoren van een eeuwenoude

gilde in Ronse mag tekenen. Ergens noemt hij zichzelf terecht een “omgekeerde inbreker”. Hij is beleefd en heeft de toestemming, maar hij breekt wel in. Zijn grootste mentale overwinning is wanneer virulente tegenstanders van zijn interventies in het straatbeeld na verloop van tijd komen vragen “of hij dan toch ook op hun gevel zou willen tekenen”.

Lodewijks neemt de voordurende interactie met de omgeving mee in zijn werk en trekt zo niet alleen een artistiek en fysiek maar ook een sociaal spoor. *He's the talk of town*. Sommige huizen worden bijvoorbeeld tijdens het proces zichtbaar overgeslagen (omdat hij geen toelating heeft gekregen) en in sommige mag hij ook binnen tekenen. Hij beschrijft hoe bewoners zich soms bemoeien met wat en hoe hij tekent, wat ze mooi en niet mooi vinden. Dankzij of ondanks zijn diplomatieke talent doet de kunstenaar finaal toch zijn zin. Tijdens het tekenen sluit hij zich op in de daad, wars van de smalltalk van de omstanders of van de denigrerende blikken van passanten, terwijl de adrenaline pompt (“misschien wordt het verhinderd”). Naar eigen zeggen komt een tekening intuïtiever tot stand dan wij die “lezen”, terwijl hij ter plekke toch bezig blijft met de vraag of een patroon al dan niet werkt, of het wel aansluit bij de specifieke plek waar hij tekent.

Uit zijn relaas wordt duidelijk dat naarmate het werken in een wijk vordert, hij een van de bewoners wordt. Al gaat dat niet zonder slag of stoot. Als hij op zijn ladder staat, met zijn rug naar de mensen toe, is hij zeer aanwezig en weerloos tegelijk. Maar op het einde van zijn werkverblijf blijkt hij als het ware “hun” kunstenaar geworden, een *embedded artist*, enthousiast “toegeëigend”. Dat is niet zomaar een detail als je weet dat de kansarmoede in die wijken ettelijke procenten boven het nationale gemiddelde ligt en dat het debat over de maatschappelijke relevantie van kunst nog steeds woedt, en niet alleen in populistische kringen. Hier kan het bestel misschien nog wat van leren.

In zijn trefzekere schrijven houdt Lodewijks het op het schetsen van een context, meer dan op het spinnen van een intellectueel vertoog. Ondanks de sociale impact en de mogelijke spektakelwaarde van zijn werk, houdt hij zich ver van de verleiding tot (zelf)mythologiseren à la Joseph Beuys. Daarvoor is deze Nederlandse kunstenaar te zelfkritisch en te

nuchter. Ook zou hij zijn werk kunnen laten inschrijven in de lange traditie van minimalistisch-conceptuele interventies in situ, maar daarvoor neemt hij het belang van de sociale interactie dan weer resoluut te ernstig. De monomanie van zijn act, het uitpuren van een geste en de soberheid van zijn tekentaal en -materiaal zijn nochtans *gefundenes Fressen* om ze iconische proporties toe te dichten. Zoals gewaardeerde kunstenaars van een andere generatie als Daniel Buren of Niele Toroni hebben gedaan en doen: een teken zodanig monomaan uitpuren en stelselmatig, met lichte variaties, herhalen en aanwezig laten zijn tot het volgens de exegeten “iconisch” wordt.

Bij deze kunstenaar heb je vooralsnog te maken met een monomane jager en zijn *peinture de vérité*, die bewust niet voor de eeuwigheid tekent. Nauwgezet en kwetsbaar, maar met de tijd aan zijn kant.

HENDRIK TRATSAERT

www.bartlodewijks.nl

Noten

(1) BART LODEWIJKS, *Onvergetelijke buurt. Voorstellen tot permanente krijttekeningen in de Gentse wijk Moscou*, Roma Publications, 2010, 64 p.

(2) BART LODEWIJKS, *Heimwee naar krijt. Over de kronkelige weg naar krijttekeningen in Vlaanderen en Rio de Janeiro*, Mondriaan Fonds, 2014, 216 p.